

אדר ב' התשע"ו

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

בין קרבנות חובה לקרבנות נדבה

לפרשת ויקרא (על פי שיעור של הרב אלחנן סמט)

9. ויקרא ה', יז-יט:
 ואם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ולא ידע ואשם ונשא עונו. והביא איל... לאשם אל הכהן, וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע ונסלח לו. אשם הוא אשם אשם לה'.
 10. השוואת הפסוקים המצויים על חטאת היחיד לאלו המצויים על הבאת אשם תלוי:

חטאת היחיד (ד', כז-לה)	אשם (ה', יז-יח)
ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשתה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם, או הודע אליו חטאתו אשר חטא	ואם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ולא ידע ואשם ונשא עונו.
והביא קרבנו שעירת עזים... וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא ונסלח לו.	והביא איל תמים... וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע ונסלח לו.

11. רש"י בד"ה ולא ידע ואשם:
 הענין הזה מדבר במי שבא ספק כרת לידו, ולא ידע אם עבר עליו אם לאו. כגון חלב ושומן לפניו, וכסבור שתיהן היתר, ואכל את האחד. אמרו לו: אחת של חלב היתה, ולא ידע אם זו של חלב אכל – הרי זה מביא אשם תלוי, ומגן עליו כל זמן שלא נודע לו שודאי חטא. ואם נודע לו לאחר זמן, יביא חטאת.

12. הרמב"ם בראש פרק ח מהלכות שגגות:
 כל חטא שחייבין על שגגתו חטאת קבועה, חייבין על 'לא הודע' שלו אשם תלוי. ומהו 'לא נודע'? אם נסתפק לו אם שגג בדבר זה או לא שגג – הרי זה מצווה להקריב אשם... וזהו הנקרא אשם תלוי – מפני שהוא מכפר על הספק ותולה לו, עד שיוודע בודאי שחטא בשגגה ויקריב חטאתו.

1. ויקרא א' ב':
 אדם כי יקריב מכם קרבן לה'...
 2. רש"י:
 "כי יקריב – כשיקריב, בקרבנות נדבה דיבר הענין".
3. ספרא על הפסוק:
 "אדם כי יקריב" – יכול גזרה? תלמוד לומר: "כי יקריב", אינה אלא רשות.
4. רשב"ם:
 "כי יקריב – כשיתנדב להקריב, שאינו חובה בשביל חטא".
5. ויקרא ד' א-ג:
 וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל לאמר:
 נפש כי תחטא בשגגה... והקריב על חטאתו אשר חטא...
 6. ויקרא ה', טו:
 איל תמים מן הצאן בערך כסף שקלים בשקל הקדש.
7. הרמב"ם, מעשה הקרבנות, פרק יד:
 מתנדב אדם ונודר (- או נודר) עולה ושלמים וכל מין שירצה מחמשה מיני מנחות הבאין בנדר ונדבה...
 אי זה הוא נדר ואיזה היא נדבה? האומר: הרי עלי עולה או הרי עלי שלמים (- ולא ייחד לכך בהמה מסויימת) או הרי עלי מנחה... זהו הנדר. אבל האומר: הרי בהמה זו או דמי בהמה זו עולה או שלמים, או הרי העשרון הזה מנחה – הרי זו נדבה.
 מה בין נדרים לנדבות? שהנודר אם הפריש קרבנו ואבד או נגנב – חיב באחריותו, עד שיקריב כמו שנדר. והמתנדב ואמר: "זו" – אם מת או נגנב אינו חיב באחריותו.
8. הרמב"ם, מעשה הקרבנות פרק יד הלכה ח:
 חטאת ואשם אינם באין אלא על חטא, ואינן באין בנדר ונדבה. האומר: הרי עלי חטאת או אשם (- נדר) או שאמר: הרי זו חטאת או אשם (- נדבה), לא אמר כלום.

23. ספרא (ד', ח) :

"ונרצה לו" – מלמד שהמקום רוצה לו. ועל מה המקום רוצה לו? אם תאמר דברים שחייבין עליהן מיתת בית דין, מיתה בידי שמים, כרת בידי שמים, מלקות ארבעים, חטאות ואשמות – הרי ענשן אמור (-) והעונש או הקרבן שמפורש בהם הוא המכפר). ועל מה המקום רוצה לו? על מצות עשה ועל מצות לא תעשה שיש בה קום ועשה.

24. רמב"ן על פסוקנו ד"ה ונרצה לו :

ואני תמה... כי הקרבנות בשוגגין הן מרצין, ונוכל לומר (-) שלא כדברי הספרא שיכפרו (-) העולות) על חייבי מיתה בידי שמים שוגגין, ועל חייבי מלקות שוגגין, ועל חייבי מיתות בית דין שוגגין – באותן שאין חייבין עליהם חטאת... כשם שהחטאת מכפרת בחייבי כריתות שוגגין. ויתכן לומר, כי בעבור שלא הזכיר בקרבנות הנדבה 'לכפר עליו על שגגתו אשר שגג' כאשר [אמר] בקרבנות החטא (-) השווה ה', יח), ואמר (-) בעולת נדבה) 'ונרצה', היה לרבותינו במשמעות הזה שיכפר על המזידים, שאינם רצויים לפניו. כי השוגג, אף על פי שחטא – רצוי השם הוא. אם כן, אי אפשר (-) לעולה) לכפר לו במזידים, זולתי על עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה, שלא נזכר בהם עונש, אלא שאינם רצויים למלך, בעבור שעברו על מצוותו, ובמה יתרצו אל אדוניהם? בדורון הזה (-) בעולה). וראיתי באגדה בויקרא רבה (ז', ג): "תני ר' שמעון בן יוחי: אין העולה באה אלא על הרהורי עבירת הלב. אמר ר' לוי: מקרא מלא הוא (יחזקאל כ', לב): 'והעלה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אומרים וגו' לשרת עץ ואבן' – העולה מכפרת על העולה על רוחכם. וכן באיוב הוא אומר (איוב א', ה): 'וְהֶעֱלָה עֲלֹת מִסַּפֵּר כֶּלֶם, כִּי אָמַר אִיּוֹב, אֲוִלִי חֲטָאָה בְּנִי וּבְרָכּוֹ אֱלֹהִים בְּלִבָּם.' הדא אמרה: אין העולה באה אלא על הרהורי הלב".

והטעם: שלפי שהוא חטא שאין מכיר בו אלא ה', לפיכך כולה כליל לה'.

25. הרב אלחנן סמט :

אם נחבר את דברי רבותינו בשני מדרשיו של ספר ויקרא, יתברר כי טווח העבירות שעליהן מכפרת העולה הוא רחב מאד: מעבירות על מצוות עשה שהן העבירות הקלות ביותר, ועד לעבירות החמורות ביותר, של מחשבת עבודה זרה וברכת ה'. אלא שעל הראשונות מכפרת העולה למי שעבר במזיד, ואילו על האחרונות היא מכפרת רק כאשר היו הללו במחשבה בלבד.

26. הרמב"ם בהלכות תשובה א, ד :

עבר אדם על מצות עשה שאין בה כרת ועשה תשובה – אינו זז משם עד שמוחלין לו, ובאלו נאמר (ירמיהו ג', כב): "שובו בנים שובבים, ארפה משובתיכם".

13. מסכת כריתות פ"ו מ"ג :

ר' אליעזר אומר: מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום ובכל שעה שירצה, והוא הנקרא אשם חסידים.

אמרו עליו על בבא בן בוטי שהיה מתנדב אשם תלוי בכל יום, חוץ מאחר יום הכפורים יום אחד. אמר: המעון הזה! אלו היו מניחים לי, הייתי מביא. אלא אומרים לי: המתן עד שתכנס לספק.

וחכמים אומרים: אין מביאין אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת.

14. מסכת חולין פ"ב מ"י :

"כל דבר שנידר ונידב – השוחט לשמו אסור. ושאינו נידר ונידב (-) קרבנות חובה) – השוחט לשמו כשר" השוחט לשם עולה, לשם זבחים (-) שלמים) לשם אשם תלוי... שחיטתו פסולה.

השוחט לשם חטאת לשם אשם ודאי... שחיטתו כשרה.

15. בבלי חולין (מא ע"ב) :

"אשם תלוי, נידר ונידב הוא?"

"ר' אליעזר הוא, דאמר (-) במסכת כריתות): מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום".

16. הרמב"ם הלכות שחיטה (ב, יז-יח) :

השוחט לשם קדשים שמתנדבים ונדורים כמותן – שחיטתו פסולה, שזה כשוחט קדשים בחוץ. שחט לשם קדשים שאינם באין בנדר ונדבה – שחיטתו כשרה. כיצד... שחט לשם חטאת, לשם אשם ודאי, לשם אשם תלוי... שחיטתו כשרה.

17. ר' יעקב בר אשר, בעל הטורים, טור יורה דעה, הלכות שחיטה סימן ה' :

השוחט לשם דבר שבא בנדר או בנדבה כגון עולה ושלמים ואשם תלוי... שחיטתו פסולה... אבל השוחט לשם דבר שאינו בא בנדר ונדבה כגון חטאת ואשם ודאי... שחיטתו כשרה.

18. ר' יוסף קארו בבית יוסף :

משמע לרבינו (-) בעל הטורים) דכיון דסתם לן התנא (-) במשנה (חולין) כר' אליעזר, כך היא ההלכה. אבל הרמב"ם משמע שהוא סובר שכיוון שבמקום אחר – במסכת כריתות – במחלוקת הוא שנוי, נוקטים אנו כחכמים החולקים על ר' אליעזר שם, דהלכה כרבים.

19. ויקרא א', ב-ג :

"אדם כי יקריב מכם קרבן... אם עלה קרבנו..."

20. בוידוי הארוך של יום הכפורים :

"על חטאים שאנו חיבים עליהם עולה"

21. ויקרא א', ד :

וְסַמֵּךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו.

22. ראב"ע :

"לכפר עליו – להיות כופר עונש שיש עליו".